

4. Румянцова, Е.Н. Петербургское окно: декоративная сущность / Е. Н. Румянцова // Известия РГПУ им. А.И. Герцена. – 2011. – № 143. – С. 110–114.

5. Шамрук, А.С. Архитектура Беларуси XX – начала XXI в. : эволюция стилей и художественных концепций / А.С. Шамрук. – Минск. : Белорус. наука, 2007. – 33 с.

Поступила в редакцию 12.12.2015 г

NAZWA I MIEJSCE W PRZESTRZENI MIASTA

Bardzińska-Bonenberg Teresa

dr hab. inż. arch., profesor Politechniki Poznańskiej

Praca ma na celu zwrócenie uwagi na rolę, jaką pełnią nazwy ulic i placów w miastach o długiej i skomplikowanej historii. Przedstawiono w niej przykłady zmian, jakie zachodziły w okresie ponad dwustu lat historii Poznania. Nazwy miejsc są doskonałym źródłem nauki historii powstawania miast i kolejnych decyzji w zmieniającej się sytuacji regionu.

Człowiek żyjąc w określonym miejscu opisywał zjawiska i wydarzenia, jakich był świadkiem. Czas zdarzeń opisywano na różne sposoby, miejsca otrzymywały nazwy. Dokładna lokalizacja wymagała podania pozycji względem miejsca dostrzeganego przez wszystkich. Pierwsze nazwy miejsc miały taki właśnie charakter: Grobla, Szkolna, Ostrówek. Skala i zabudowa miasta zmieniały się, nazwy miejsc trwały i dziś pierwsze, historyczne nazwy są najlepszym narratorem sposobu rozwoju miasta jak i jego historii. Jeśli zostały zachowane do dnia dzisiejszego, są elementem budującym tradycję miejsca, uczą i mogą być podstawą identyfikacji mieszkańców z ich miastem[1, s.29].

Ostatnia fala zmian nazw ulic i placów przeszła przez Polskę ponad dwadzieścia lat temu. Nowe tendencje i nowi patroni ulic zajęli miejsca starych, czasem jednak powracano do nazw historycznych z różnych względów odrzuconych w poprzednich okresach. W długiej i skomplikowanej historii Polskich miast zmian nazw ulic i placów było wiele.

Swoje miasto mieszkańcy opisywali w sposób bardzo zróżnicowany: kierunkami, w jakich wyjeżdżano z rynku, nazwami zawodów, form topograficznych, świętych patronów, właścicieli terenów, a później zasłużonych mieszkańców i znaczących miejskich budowli. Nie spotyka się w Polsce sytuacji znanej z miast angielskich, gdzie o

High Street można pytać w każdym niemal mieście W Polsce z dużym prawdopodobieństwem na obszarze średniowiecznego centrum pojawią się ulice Murna, Krupnicza, Szewska, Stolarska lub podobne, mówiące o zajęciach ludzi niegdyś tam mieszkających. Każda z nich będzie w właściwym historycznej tradycji. Jedyną powtarzalną nazwą jest „rynek”, tak jak w większości miast w Europie i na świecie. Woda, przeprawa przez nią, urządzenia znajdujące się nad nią stanowią osobną, istotną grupę nazw. Czasem pozwalają one nawet ocenić, w jakim okresie nazwa i generująca ją sytuacja powstała: ulica Grobla i ulica Śluzowa. Pierwsza nazwa mogła powstać we wczesnym średniowieczu, jest typową nazwą z grupy topograficznych, grobla zazwyczaj miała pochodzenie antropogeniczne, druga pochodzi najwcześniej w XVIII wieku. Śluzy budowali sprowadzani do Polski od XVI w. Ołędrzy, ale działo się to na terenach wiejskich [2, nr7-8]. W XVIII w. regulacje na terenach podmokłych ujścia Noteci, z zastosowaniem nowoczesnych urządzeń prowadziło Państwo Pruskie [3,s.88-92], ale z dużym prawdopodobieństwem można sądzić że nazwa powstała na przełomie XIX i XX w., gdy użycie żeliwa spowodowało większą trwałość i wydajność urządzeń wodnych, a zatem i popularność tych urządzeń [4,s.29]. Kolej, którą zaczęto budować na ziemiach polskich w połowie XIX wieku, spowodowała pojawienie się serii nowych nazw miejsc z nią związanych. Likwidacja linii, zwłaszcza wąskotorowych w XX wieku nie zlikwidowała nazw miejsc z koleją związanych. Rozwój przemysłu i fabryk wprowadził całą grupę określeń miejsc, które powstawały w związku z rozwojem

przemysłu. Przykładem może być Łódź i nazwy ulic w różnych jej dzielnicach. Nazwisko lub imię właściciela zakładu lub członka jego rodziny nadawano osiedlom i ulicom wiodącym do zakładu [5,s. 10-11]. Ulice Warpie Szybowa, Płuczki, Hutnicza są śladami po nieistniejących zakładach. Oczywiście są nazwy o charakterze narodowościowym, etnicznym; ich różnorodność rośnie w miarę posuwania się na wschód kraju, wskazując jednoznacznie, że Polska leżała niegdyś na skrzyżowaniu kultur. Ulice: Ormiańska, Ruska, Niemiecka wykazują, że miasta były wielonarodowościowe i wielowyznaniowe. Święci także byli od najdawniejszych zapisów nazw patronami miejsc – tu również zauważyć można prawidłowości: różnice regionalne i historyczne: średniowieczny kult św. Mikołaja i ulice pod tym wezwaniem, świętej Barbary na przemysłowym Śląsku. Podobnie, nazwa ulicy „Szczęść Boże” jest typowa dla Górnego Śląska, gdzie to górnicze pozdrowienie wciąż jest w użyciu. Ulicę bazyliąską można znaleźć tylko w miastach wschodniej Polski.

Czasem, by rozszyfrować nazwę ulicy trzeba znać historię rozwoju przestrzennego miasta i kolejne zmiany, jakie w nim następowały. Przykładem może być ulica Świętosławska, w Poznaniu, w której nazwie istnieje ślad dawnego kościoła pod wezwaniem św. Stanisława, na którego miejscu powstał kościół Jezuitów z klasztorem. [6, skorowidz].

W Gdańsku nazwa „Profesorska” ulica (Professorgasse) przy kościele św. Katarzyny funkcjonuje od końca XVIII w. i pochodzi od profesów, nowicjuszy klasztoru brygidanów.[7]

Oficjalne zatwierdzanie nazw ulic i placów przez władze stało się regułą po II rozbiórce. Tabliczki z nazwami ulic zawieszano od początku XIX wieku. W Gdańsku były różne kolory tabliczek: na Starym Mieście czerwone, na Prawym (Głównym) Mieście – zielone, na (Starym) Przedmieściu – niebieskie, na Dolnym Mieście – żółte [8].

Specyficzny czasem jest zwyczajowy, lokalny sposób nazywania ulic: św. Marcin (zamiast Świętego Marcina), Most Teatralny zamiast Wiadukt Teatralny (w Poznaniu).

Analiza wielu planów nie tylko Poznania wykazuje, że nazwa miejsca utrzymuje się długo po tym jak znikną powody, dla których powstała. Są jednak nazwy, z różnych względów politycznie lub ideologicznie nieobojętne; one ulegały zmianom najczęściej.

Nauka toponimia (nazwa pochodzi greckich słów: „ topos” - miejsce i „onyma” – imię) bada pod względem językowym nazwy różnych obiektów: geograficznych, przyrodniczych, naturalnych, stworzonych przez człowieka. Podstawowy podział, jaki został wyróżniony to: hydronimy - nazwy rzek i innych obiektów wodnych, oronimy - nazwy form ukształtowania terenu, a także urbanonimy, czyli nazwy obiektów, znajdujących się w granicach miasta.[9, s.358]

Najstarsze nazwy ulic i placów a także dzielnic tworzone były w oparciu o charakterystykę miejsca czytelną dla mieszkańców. Były to nazwy:

- geograficzne, szczególnie ulice wskazujące inne miejscowości
- zjawisk przyrodniczych, charakterystycznej flory i fauny
- wykonywanych zawodów i produkcji
- odnoszące się do fortyfikacji i obronności

A później:

- odnoszące się do osób
  - które działały na rzecz kultury i nauki
  - znanych z historii
  - lokalnych działaczy
  - właścicieli
- odnoszące się do obiektów znajdujących się przy lub w pobliżu danej ulicy
  - wydarzeń historycznych [10,s.27]

W Polsce na ukształtowany sposób naturalny system nazw dróg, ulic i placów odcisnął piętno okres rozbiórów Polski; w każdym zaborze nazwy zmieniane były w inny sposób, odpowiadający administracji państwa-zaborcy. Po odzyskaniu

niepodległości w 1918 roku, historyczne nazwy były zazwyczaj przywracane. Czasem zmieniano je zgodnie z potrzebami powstającego państwa polskiego. Zarówno pierwsze jak i drugie przemianowania miały silne motywacje polityczne i narodowościowe. W starych, średniowiecznych centrach powrót do nazwy usankcjonowanej historią był regułą, ulice, które powstały w okresie rozbiorów i zostały nazwane w tamtym okresie, po 1918 roku otrzymywały nowe nazwy polskie, o wymowie dydaktycznej: najczęściej patronami zostawali ludzie zasłużeni dla kultury i dla polskiego państwa w czasach rozbiorów i przedrozbiorowych. Nowe założenia urbanistyczne, ulice i place, które powstawały później w dwudziestoleciu międzywojennym otrzymywały nazwy związane z wydarzeniami historycznymi i postaciami zasłużonymi dla polskiej historii, kultury, polityki i walk narodowo-wyzwoleńczych.

Budowa osiedli, jaka została zapoczątkowana w czasach rozbiorów, spowodowała nowe zjawisko: nadawanie nazw całym osiedlom i tworzenie wynikających z tego nazw ulic. Ułatwiało to orientację w przestrzeni rosnących miast.

Przedziały czasowe, w których w Polsce, tak samo jak w Poznaniu zachodziły zmiany to przede wszystkim okres zaborów, dwudziestolecie międzywojenne, II wojna światowa i okupacja, powojenna zmiana systemu politycznego i powrót po 1989 roku do gospodarki kapitalistycznej.

W Poznaniu w nazewnictwie ulic zaznaczyły się wszystkie wymienione cezury. Poniższe dwie tabele pozwolą zauważyć kierunki zmian w sześciu przedziałach czasowych: okresu przed rozbiorami, okresu rozbiorów, okresu trwania II Rzeczypospolitej, podczas II wojny światowej i okupacji, w latach po wojnie – do 1989 roku i po 1989.

Badania objęły obszar Starego Miasta i południową część wewnętrznej zabudowy poligonalnej twierdzy pruskiej formowanej do 1864 roku, ograniczonej ulicami

Garbary, Krakowska, Kościuszki, Ratajczaka.

Wyniki zawarte są w dwóch tabelach, zawierających dane z tych dwóch obszarów. W pracy został pominięty fragment nowobudowanej pruskiej dzielnicy. Nazwy ulegały zmianie przy każdym kolejnym zakreście historii.

Zestawienie nazw historycznych w obrębie średniowiecznego miasta wykazuje stosunkowo niewielkie przekształcenia. Nazwy polskie używane „od zawsze” przez mieszkańców, przyjęte zostały przez administrację polską, potem pruską i przetłumaczone na niemiecki. Po odzyskaniu niepodległości znów wróciły nazwy polskie. II wojna światowa i okupacja niemiecka spowodowały ponowne wprowadzenie niemieckiego nazewnictwa, z tym, że kilka ulic (Świętosławska, Wroniecka, Żydowska) otrzymało inne nazwy, politycznie poprawne. Omówione powyżej zmiany zawiera Tabela 1.

Nazwy ulic poza obszarem Starego Miasta uległy większym przeobrażeniom. Ulice i place, które tam powstawały dzielą się na dwie grupy: pierwsza, to istniejące od dawna drogi wyjazdowe i ulice średniowiecznych osad za murami pełniące określone funkcje względem miasta. Drugą grupę stanowi nowe założenie, które zaprojektowane już po drugim rozbiorze przez Dawida Gilly. Była to dzielnica przeznaczona dla pruskiej administracji cywilnej i wojskowej. Nazwy pruskie, po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, uległy radykalnym zmianom (nazwy były odosobowe lub historyczne), po czym w okresie okupacji podczas II wojny światowej zmiana przeprowadzona przez hitlerowską administrację nie była powrotem do pierwotnego pruskiego nazewnictwa.

Okres po 1945 to czas zmian ustrojowych Polsce, a także zmian nazw ulic. Wiele z nich otrzymało nowych patronów. Dlatego kolejne przemianowania nastąpiły po 1989 roku [11, 12].

W części Starego miasta na 27 nazw ulic zmieniano 8 nazw, najczęściej trzy- lub czterokrotnie. W nowszej części, pomiędzy

średniowiecznym i XVII-wiecznymi fortyfikacjami na dwadzieścia cztery ulice dziesięć kilkakrotnie zmieniało nazwę, mimo że ich nazwy należały do grupy geograficzno-topograficznych, związanych z rzemiosłami i obiektami.

Prawdopodobnie skala Starego Miasta, logika jego przestrzeni i zrozumiałe nazwy ulic i placów były powodem, dla którego ten rejon unikał istotnych zmian w nazewnictwie ulic.[13,s.174]

Tabela 1. Zmiany nazw ulic w obrębie murów miasta średniowiecznego w Poznaniu⁶. Zmiany zaznaczono kolorem szarym

Lp.	Nazwa obecna	Nazwa 1945-1989	Nazwa 1939-1945	Nazwa 1918(9)-1939	Nazwa 1793-1918	Nazwa przed 1780
	Dominikańska	Dominikańska	Dominikanerstrasse	Dominikańska	Dominikanerstrasse	
2.	Franciszkańska	Franciszkańska	Franziskanerstrasse	Franciszkańska, Podgórze	Franziskanerstrasse	<i>platea Castrensis</i>
3.	Gołębia	Gołębia	Taubenstrasse	Gołębia	Taubenstrasse	<i>platea parva</i>
4.	Jaskółcza	Jaskółcza	Schwalbenstrasse	Jaskółcza	Schwalbenstrasse od 1903	przebieg murów średniowiecznych
5.	Klasztorna	Klasztorna	Klosterstrasse	Klasztorna	Klosterstrasse	XVI w. klasztor Bernardynek; przedłużenie: Ku Murom + ul. Drzewna do 1803
6.	Plac Kolegiacki	Plac Kolegiacki	Felix-Dahn-Platz	Nowy Rynek do 1935; potem Kolegiacki	Neuer Markt powstał w 1803 po rozebraniu Kolegiaty	
7.	Kozia	Kozia	Ziegenstrasse	Kozia	Ziegenstrasse	<i>platea canina</i>
8.	Kramarska	Kramarska		Kramarska	Kramarska	<i>platea parva</i>
9.	Kurzanoga od 1991	likw.79-91	Kurzegasse	Kurzanoga	Kurzegasse	Kurzanoga
10.	Masztalarska	Masztalarska	Marstallstrasse	Masztalarska	Marstallstrasse	

⁶ Zestawienie sporządzone zostało na podstawie następujących pozycji literatury [6], [11], [12]. Rozbieżności w pisowni niektórych nazw wynikają z różnego zapisu w kolejnych mapach

Раздел 3
ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

	a					
11.	Mokra	Mokra	Nassegasse	Mokra	Nassegasse	
12.	Murna	Murna	Mauerstrasse	Murna	od 1878 Mauergasse	
13.	Quadro Jana Baptysty	od 1988	Krantzelgasse	Różany Targ 1920-39	Krantzelgasse	Wiankowa (część)
14.	Ratuszowa	Ratuszowa od 1979	Am Rathaus	Średnia	Mittelgasse	Średnia XVIII w.
15.	Różany Targ	Różany Targ od 1979	Am Rathaus	Ratuszowa 1920-39	Kränzelgasse 1800– 1908 Mittelgasse 1908- 1920	Wiankowa
16.	Sieroca	Sieroca	Waisenstrasse	Sieroca	Waisenstrasse	
17.	Szewska	Szewska	Schuhmacher Strasse	Szewska	Schuhmacher Strasse	
18.	Szkolna	Szkolna	Schulstrasse	Szkolna	Schulstrasse	Psia, Wrocławska Psia oraz Panieńska,
19.	Świętosławsk a	Świętosławsk a	Albrecht- Dürer-Strasse	Jezuicka	Jesuitenstrasse	Kozia XV w.
20.	Ślusarska	Ślusarska	Schlossergasse	Ślusarska	Schlossergasse	Ślusarska
21.	Wielka	Wielka	<i>Breitestrasse</i>	Szeroka	<i>Breitestrasse</i>	<i>Tumska</i> <i>(platea summi)</i> <i>Wielka (platea magna)</i>
22.	Wodna	Wodna	<i>Wasserstrasse</i>	Wodna	<i>Wasserstrasse</i>	<i>Wodna (platea aquatica) XIII w.</i>
23.	Woźna	Woźna	Büttelstrasse	Woźna Butelska (?)	Büttelstrasse	Woźna (platea bedellica)
24.	Wrocławsk a	Wrocławska	Breslauer Strasse		Breslauer Strasse	Stelmachy na zewn. Bramy Wrocławskiej (XV i XVI w.)

25.	Wroniecka	Wroniecka	Schinkelstrasse	Wroniecka	Wronkerstrasse	Wroniecka
26.	Zamkowa	???	Burgstrasse		Schlosstrasse	
27.	Żydowska	Żydowska	Fremdengasse	Żydowska	Judenstrasse i Michael-Hertze-Strasse	Sukiennicza

Tabela 2. Zmiany nazw ulic i placów poza murami średniowiecznymi, w obrębie południowej części twierdzy poligonalnej (Garbary, Krakowska, Kościuszki, Ratajczaka)⁷. Zmiany zaznaczono kolorem szarym

	Nazwa obecna	Nazwa 1945-1989	Nazwa 1939-1945	Nazwa 1918(9)-1939	Nazwa 1793-1918	Nazwa przed 1780
1	Bernardyński i Plac	Bernardyński Plac	Bernhardiner Platz	Bernardyński Plac	Bernhardiner Platz	Plac Bernardyński od XVII w.
2	Długa	Długa	Leistkowstrasse	Długa	Langstrasse	
3	Garbary	Wielkie Garbary i Tama Garbarska do 1946 Garbary od 1951 Raczyńskich do 1951	Gerberstrasse Grosse Gerberstrasse,	Wielkie Garbary i Tama Garbarska 1919-1946 Raczyńskich 1919-51	Gerberdamm Gerberstrasse Grosse Gerberstrasse,	Wyspa Garbary między Wartą a fosą XVIII w. Wielkie Garbary
4	Karmelicka	Karmelicka	Karmeliter Strasse	Plac Karmelicki	Od 1908 Karmeliter Platz	
5	Kopernika	Kopernika	Kopernikusstrasse	Kopernika	Kopernikusstrasse	
6	Krakowska 1977	Tadeusza Kościuszki 1951-77 Wały Jagiełły do 1977	Vom-Rath-Wall	Wały Jagiełły 1919, „Wały” mapy 20-lecia	XIX w., Karmelitaner / Karmeliter Wall 1908,	
7	Królowej Jadwigi 1990?, 1990?,	Królowej Jadwigi 1990?, 1951-82 J. Marchlewskiego	Burggrafenring	1919 Wały Królowej Jadwigi	1905 Burggrafenring,	
8	Kwiatowa	Kwiatowa	Blumenstrasse	Kwiatowa	Blumenstrasse 1900	Tereny

⁷ Zestawienie sporządzone zostało na podstawie następujących pozycji literatury: [6], [11], [12].

						ogrodów
9	Krysiewicza	Krysiewicza od 1967 św.Józefa	Petristrasse	Św.Józefa	Petristrasse od 1838	
10	Łąkowa	łąkowa	Wiesenstrasse	Łąkowa	Wiesenstrasse XIXw.	
11	Ogrodowa	Ogrodowa	Gartenstrasse	Ogrodowa	Gartenstrasse	Średniowiecz na Osada Nowe Ogrody
12	Piekary	Piekary	Bäckerstrasse	Piekary	Bäckerstrasse	
13	Podgórna	Walki Młodych 1946-89	Hindenburg strasse ²	Podgórna	1801 Bergstrasse, 1916 Hindenburgstrasse	
14	Rybaki	Rybaki	Fischerei	Rybaki	Fischerei	<i>piscatorum platea</i> XVII w.
15	Stelmachy					Stelmachy na zewn. Bramy Wrocławskiej
16	Strzałowa	Schiesstrasse	Schiesstrasse	Strzałowa	Schiesstrasse	do strzelnicy Bractwa Kurkowego ³ jak Strzelecka
17	Strzelecka	Strzelecka	Schützenstrasse	Strzelecka 1920	Schützenstrasse	pl. Wiosny Ludów, do Długiej Czapniki
18	Św. Marcin od 1989	Czerwonej Armii 1950-89	Martinstrase	Św. Marcin od 1797	St. Martinstrasse	
19	Półwiejska	1951-79 Dzierżyńskiego, potem Półwiejska	Halbdorfstrasse	Półwiejska	Halbdorfstrasse	osada średniowiecz na Półwieś
20	Wszystkich Świętych	Wszystkich Świętych	Allerheiligenstrasse	Wszystkich Świętych	Allerheiligenstrasse	

² Ta zmiana była uzasadniona: przy ul Podgórnjej urodził się Paul von Hindenburg, dowódca w I wojnie światowej i prezydent Republiki Weimarskiej.

³ Przekazy mówią, że jednym z pierwszych i najstarszych miejsc gdzie ćwiczono obronę miasta i walki była Droga Dembińska, <http://poznanskiebractwokurkowe.pl/sub,pl,wycinki-prasowe.html>

21	Wysoka	Wysoka	Hohe Gasse	Wysoka Wiedeńska? ⁴	Hohe Gasse Wiener Strasse,	
22	Za Bramką	Za Bramką	Thorstrasse	Za Bramką	Thorstrasse	Za Bramką od XV w.
23	Zielona	Zielona	Mackenstrasse / Mackensenstrasse	Zielona	Grünestrasse	publiczny ogródek wewnątrz fortyfikacji
24	Zielone Ogródki im. Z. Zakrzewskie go	Zielone Ogródki	Ludendorffplatz	Zielone Ogródki	Grüner Platz	

Bibliografia:

- [1] Kosiński W., *Miasto i piękno miasta*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, 2010
- [2] Szałygin J., *Kolonizacja "olęderska" w Polsce – niedoceniany fenomen*, „Opcja na prawo”, Lipiec-sierpień 2002. nr 7-8.
- [3] Czarnuch Z., *Ujarzmianie rzeki. Człowiek i woda w rejonie ujścia Warty*, Fundacja Zielonej Doliny Odry i Warty, Górzycyca, 2008.
- [4] Frampton K., *Modern Architecture, a critical history*, Thames & Hudson, 1994.
- [5] Wagner T., *Zabrze, nieznanie oblicza śląskiej architektury*. TMZ, Śląskie Centrum Dziedzictwa Kulturowego, Katowice 2003.
- [6,10] *Nazewnictwo geograficzne Poznania*, red. Z. Zagórski, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, 2008.
- [7,8] <http://www.nasz.gdansk.pl/wp-content/uploads/2014/05/NG.10.2010.pdf>
- [9] Stanisław Urbańczyk, *Encyklopedia języka polskiego*, Wrocław, 1991
- [11] Niezborala J., *Skorowidz historyczny nazw ulic miasta Poznania*, Archiwum Państwowe w Poznaniu, Poznań 2010.
- [12] Zaleski Z., *Nazwy ulic w Poznaniu z planem Wielkiego Poznania*, Poznań 1926
- [13] Bonenberg A., *Beauty of the City – Urban Empathy. Case Study – Catania in Sicily*, Faculty of Architecture, Poznan University of Technology, Poznan, 2011.

Summary

The aim of the paper is to draw attention to the role of the names of streets and places within the cities which had a long and complicated history. In Poznan those names underwent massive changes in the period of recent two hundred years, although earlier they were developing in a logical way. Their analysis is a perfect indicator of the facts of history, at first when the cities were acquiring their shape, and later when quick development of the outskirts, political factors, and need for management changed this process into administrative one.

Поступила в редакцию 1.12.2014 г

⁴ Nazwa potwierdzona tylko jednym źródłem: *Nazewnictwo geograficzne Poznania*, red. Z. Zagórski, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, 2008, katalog ulic.